

Učili se od gestapa. Historik líčí praktiky estébáků, které dodnes děsí

dnes06:13

5 min. čtení

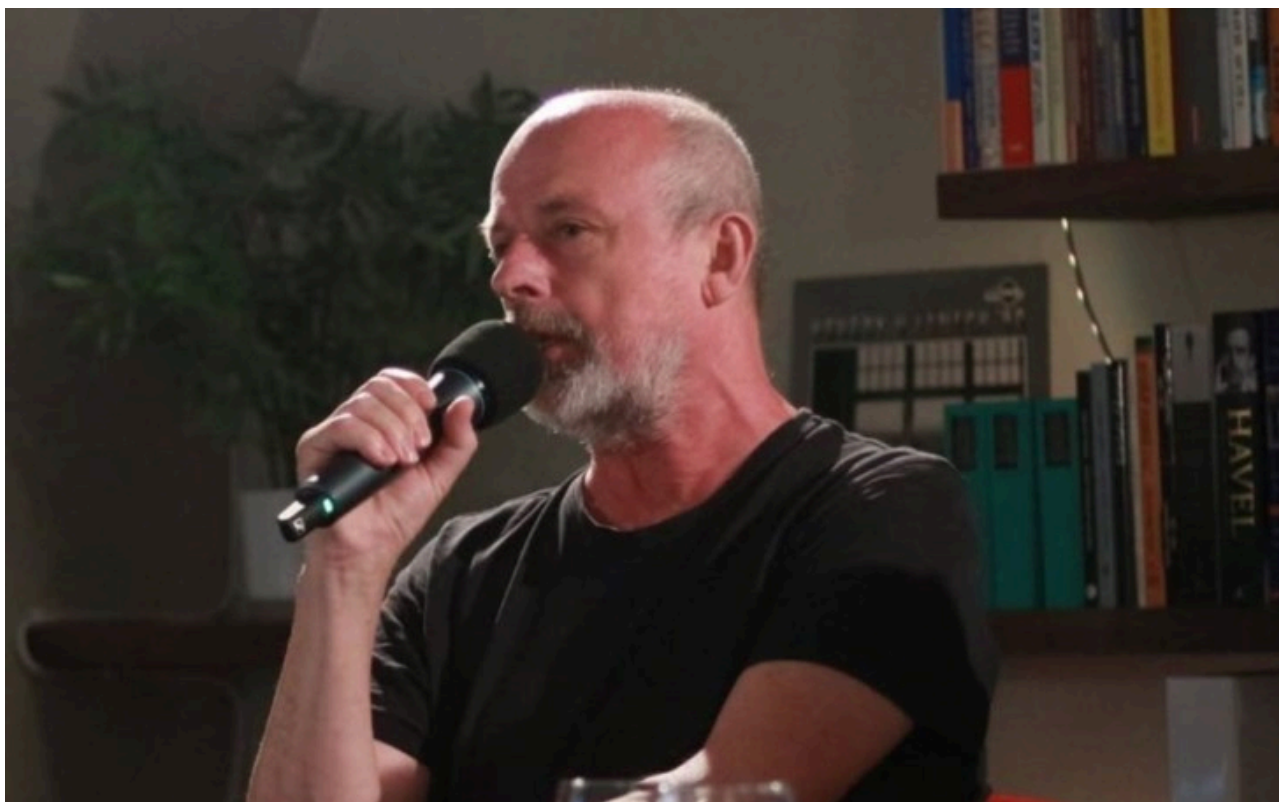

Foto: Archiv USTR/Badatel a historik Radek Schovánek

V archivech bývalé Státní bezpečnosti stále leží velké množství nezpracovaných dokumentů. Ukrývají svědectví o komunistickém režimu i důkazy o nelidských metodách příslušníků StB. "Nejhůř mi bylo když jsem četl příběhy sedláků z padesátých let. Skončili ve vězení, ukradli jim majetek a zničili jejich rodiny," řekl serveru PrahaIN.cz Radek Schovánek, historik, archivář a badatel.

Podle Schovánka patří k nejtěžším okamžikům jeho badatelské práce studium osudů lidí, kteří se ničeho nedopustili, přesto přišli o svobodu, majetek i důstojnost.

"Nejhůř mi bylo, když jsem na ministerstvu obrany pracoval na případech třetího odboje. Četl jsem příběhy sedláků z padesátých let, kteří vůbec nic neudělali. Jen chtěli dál hospodařit a žít jako svobodní lidé. Komunistický režim na ně uvalil nesplnitelné dodávky. Při jejich porušení následovalo zatčení, vězení, konfiskace majetku a zničení celých rodin," popisuje historik.

Právě tyto příběhy podle něj představují jednu z nejtragičtějších kapitol komunistické perzekuce. Pozůstalí po letech žádali o uznání účasti ve třetím odboji, stát jim jej však často

nemohl přiznat. Důvod byl paradoxní. Jejich blízcí žádný organizovaný odpor nevedli, protože se ničeho nedopustili.

Za mimořádně otřesný považuje Schovánek případ úřednice, kterou někdo bez jediného důkazu označil za spolupracovnici britské rozvědky.

Příslušníci StB ji podle archivních dokumentů zadrželi přímo na ulici a odvezli do tajné věznice ve Wintrově ulici v Praze. Tři dny ji bili a psychicky týrali. Vyhrožovali jí mimo jiné únosem a zabitím jejích dětí.

"Nic přiznat nemohla, protože nic neudělala. Nakonec pod nátlakem podepsala spolupráci se StB. Po několika letech se pokusila o sebevraždu. Přežila a následně sepsala podrobné svědectví o tom, co při výsleších zažila," říká Schovánek. Podobných případů jsou podle něj v archivech desítky.

Spodina ve službách StB

Schovánek upozorňuje, že značná část vyšetřovatelů StB v padesátých letech neměla ani dokončené základní vzdělání. Přesto rozhodovali o osudech lidí, mezi nimiž byli univerzitní profesori, důstojníci a bývalí ministři.

Pod tlakem sovětských poradců se podle něj hlavním důkazem stalo doznání obviněného. Pokud nepřicházelo dobrovolně, vymohli si je násilím.

Jedním z doložených případů je výslech vysokoškolského profesora během takzvané Akce Hrad, zaměřené proti bývalým spolupracovníkům prezidenta Edvarda Beneše. Když několikahodinové tvrdé bití nepřineslo požadovaný výsledek, vyšetřovatelé použili elektrický proud. Muži nasadili boty s kovovými vložkami a následně do nich pouštěli elektrinu. Mučení trvalo tak dlouho, dokud nezačal vypovídat podle jejich představ.

Archivní dokumenty podle historika obsahují i další mimořádně brutální svědectví. "Našel jsem případ bývalého vojáka. Estébák, který ho převzal k výslechu, vypověděl, že když jej dostal k vyšetřování, zapáchal, protože se rozkládal zaživa."

V jiném případě příslušníci StB zavřeli vězně na několik dní do sudu s vodou. Nad hladinou mu ponechali pouze hlavu. Muž utrpěl rozsáhlé poškození organismu a krátce po převozu do nemocnice zemřel.

Schovánek společně s historikem Peterem Rendekem nyní připravuje internetovou výstavu věnovanou lidem, kteří byli při výsleších ubiti nebo brutálně mučeni. Součástí budou nejen fotografie vyšetřovatelů, ale především jejich vlastní výpovědi z pozdějších vyšetřování.

Učili se od gestapa

Historik upozorňuje na takzvaný ZV fond, tedy zvláštní vyšetřovací fond vzniklý po pádu někdejšího ministra vnitra Rudolfa Baráka. Právě v něm StB zpětně prověřovala nejzávažnější nezákonnosti spáchané vlastními příslušníky v letech 1948 až 1953.

Podle Schovánka se v těchto spisech nacházejí svědectví o bití, používání elektrického proudu, sexuálním násilím a mučení vězněných žen. „Sami příslušníci StB tam vypovídají, že

se některé vyšetřovací metody učili od příslušníků gestapa, které po válce vyslýchali," uvádí Schovánek s odkazem na archivní dokumenty.

Oživují zničené svazky

Velká část nejvýznamnějších fondů už byla podle Schovánka zdigitalizována. Patří mezi ně historický fond StB založený v roce 1982, svazky komunistické rozvědky nebo materiály centrály StB pro Prahu. Digitalizace se soustředí především na nejcennější a zároveň nejohroženější dokumenty, zejména z padesátých let nebo na spisech vyhotovených na kyselém papíru.

Archiv bezpečnostních složek zároveň zpřístupňuje stále více materiálů prostřednictvím elektronické badatelny. Díky systému OCR je možné prohledávat miliony digitalizovaných stran podle jmen či klíčových slov. Badatelé tak často dohledají dokumenty i k osobám, jejichž hlavní svazky byly na konci roku 1989 skartovány. Jde například o svazky vedené na exprezidenta Václava Havla nebo Pavla Tigrida.

Schovánek připomíná, že většina dokumentů vždy vznikala v několika kopiích. Právě díky tomu lze dnes elektronicky rekonstruovat významnou část materiálů, které komunistická [Státní bezpečnost v závěru roku 1989 zničila](#).

Přesto podle něj zůstávají zejména některé fondy bývalé Veřejné bezpečnosti dosud archivně nezpracované. Jsou uloženy v Kanicích a čekají na podrobnou inventarizaci.

